

*А. М. Пугач,
к. т. н., доцент кафедри сільськогосподарських машин
Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ПО ЗАПРОВАДЖЕННЮ ЗАХОДІВ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ПОСЛУГАМИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

*А. М. Pugach,
Candidate of Technical Sciences, reader, reader Dept. of agricultural machinery,
Dnepropetrovsk State Agrarian University of Economics*

DIRECTIONS OF ACTIVITY OF STATE AUTHORITIES OF UKRAINE ON THE INTRODUCTION OF MEASURES OF MANAGEMENT INFORMATION SERVICES IN THE AGRICULTURAL SECTOR

Розглянуто основні завдання розвитку інформаційного суспільства в Україні. Надано визначення поняттю інформаційна потреба аграрних товаровиробників. Визначено механізм формування інформаційних потреб аграрних товаровиробників. Надано оцінку видам моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій в аграрному виробництві. Розглянуто принципи проведення моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій в аграрному виробництві. Визначено цілі надання інформаційних послуг в аграрній сфері та основні чинники формування потреб аграрних товаровиробників в інформаційних послугах.

The main tasks of the Information Society in Ukraine. The definition of the concept of information need of agricultural producers. The mechanism of formation of the information needs of agricultural producers. The estimation of species monitoring using modern information technologies in agricultural production. The principles of monitoring the use of modern information technologies in agricultural production. The aims of information services in the agricultural sector and the main factors shaping the needs of agricultural producers in the information services.

Ключові слова: *Державні органи влади, інформаційне суспільство, інформаційна потреба, аграрні товаровиробники, інформаційні технології, моніторинг, аграрна сфера, інформаційні послуги, аграрне виробництво, інформаційно-комунікаційні технології.*

Keywords: *Public authorities, the information society, information needs, agricultural producers, information technology, monitoring, agrarian sphere, information services, agricultural production, information and communication technologies.*

I. Вступ

Загальносвітовою тенденцією є трансформація індустріального суспільства до постіндустріального, що відбувається в сучасних умовах посилення глобалізаційних процесів, а також зростання рівня нематеріального виробництва та сфери послуг на основі інноваційного розвитку, у тому числі глибинного, масштабного та динамічного проникнення інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства, особи, суб'єктів господарювання, а також держави.

Раціональне врахування чинників впливу комплексу цих та інших різноспрямованих напрямів та особливостей стану, а також розвитку країни потребує державної політики з розвитку суспільства знань та інформаційного суспільства, що вимагає об'єднання зусиль держави, бізнесу та всього суспільства.

II. Постановка завдання

Для більшості країн розвиток інформаційного суспільства є одним з національних пріоритетів та розглядається, як загальнонаціональне завдання. Інформаційно-комунікаційні технології належить роль потрібного інструменту соціально-економічного прогресу, який є одним з основних чинників інноваційного розвитку національної економіки. Враховуючи, що рівень інформаційного забезпечення самим прямим чином впливає на активізацію інноваційних процесів в аграрному секторі, а аграрним товаровиробникам необхідний оперативний доступ до необхідної інформації, що дозволяє забезпечити їм досягнення своїх економічних цілей, перед органами державної влади України стоїть завдання постійного вдосконалення заходів управління інформаційними послугами в аграрній сфері. Тому, в роботі ставиться завдання розглянути напрями діяльності органів державної влади України по запровадженню заходів управління інформаційними послугами в аграрній сфері.

III. Результати

Міжнародний досвід, зокрема європейська політика «Цифровий порядок денний для Європи до 2020 року», показує, що цифрові технології вже стали рушійною силою соціально-економічного розвитку країн, відновлення економік багатьох держав світу та закладають засади для сталого розвитку у майбутньому.

Найбільш розвинені країни світу на межі XX-XXI століть поставили собі за мету прискорений перехід до нового етапу розвитку людства - інформаційного суспільства. Інформаційне суспільство дозволяє в стислі терміни та найбільш ефективно:

- підвищити рівень національної конкурентоспроможності за рахунок розвитку людського потенціалу, насамперед у високоінтелектуальних сферах праці;

- підвищити рівень та якість життя громадян на основі економічного зростання, надання якісного доступу до інформації, послуг закладів охорони здоров'я, освіти, та адміністративних послуг, органів державної влади і місцевого самоврядування, підвищення соціального захисту вразливих верств населення (зокрема, людей, що потребують реабілітації та соціальної допомоги) розширення можливостей щодо працевлаштування населення та створення нових робочих місць на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій;

- сприяти становленню відкритого демократичного суспільства, що гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян в напрямку участі у суспільному житті, прийнятті відповідних рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Основними завданнями розвитку інформаційного суспільства в Україні є: сприяння можливості кожній людині на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій створювати знання та інформацію, обмінюватися ними та користуватися, виготовляти товари та надавати послуги; повномасштабне входження України до глобального інформаційного простору; створення гарантій для самореалізації та волевиявлення людини в інформаційному суспільстві, забезпечення вільного доступу до знань та інформації; прискорений розвиток інформаційного сектору економіки, що активно взаємодіє з іншими секторами економіки з метою підвищення рівнів та темпів економічного зростання, а також гармонізації структури національної економіки [1].

Для удосконалення напрямів діяльності органів державної влади України по запровадженню заходів управління інформаційними послугами в аграрній сфері доречним буде запропонувати методику збору і обробки інформації, аналізу одновимірних розподілів, дослідження статистичних залежностей, виявлення характерних типів поведінки споживачів, різні підходи до визначення поняття «потреба» в інформаційних послугах, залежно від властивій тій чи іншій сфері діяльності специфіки.

На нашу думку, під потребою аграрних товаровиробників слід розуміти усвідомлену недостатність наявної інформації в порівнянні з необхідною для досягнення суб'єктом (індивідом) цілі у процесі його професійної або соціально-побутової практики, яка може бути заповнена за допомогою інформаційного обслуговування. В основу даного визначення був покладений діяльнісний підхід, широко використовуваний в сучасній теорії інформаційних потреб та інформаційного обслуговування, відповідно до якого в основі виникнення інформаційної потреби лежить діяльність людини і його потреби.

На наш погляд, механізм виникнення потреби аграрних товаровиробників у інформаційних послугах можна схематично відобразити так, як це представлено на рис. 1.

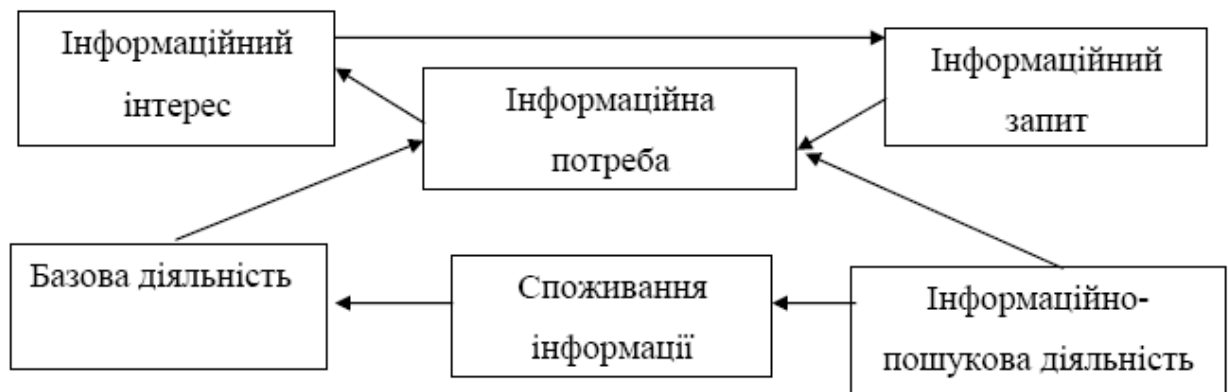

Рис. 1. Механізм формування інформаційних потреб аграрних товаровиробників

На певному етапі здійснення базової діяльності, в даному випадку - аграрного виробництва, суб'єкт - аграрний товаровиробник відчуває і усвідомлює недостатність наявної інформації для вирішення конкретних професійних завдань. Відчувається недостатність інформації, яка являє собою інформаційну потребу, для задоволення якої суб'єкт робить спроби пошуку недостатньої інформації. У процесі пошуку такої інформації у індивідуума складається певне уявлення щодо того, яка саме інформація необхідна йому для вирішення конкретного завдання: таким чином, інформаційна потреба активно проявляється у формі інформаційного інтересу, який згодом суб'єктивно формулюється індивідуумом і виражається у вигляді інформаційного запиту.

Інформаційний запит являє собою суб'єктивно сформульоване уявлення індивідуума щодо тієї інформації, яка необхідна йому для вирішення конкретного завдання. Процес пошуку недостатньої інформації, звернення до різних джерел інформації являє собою інформаційно-споживацьку діяльність суб'єкта. Отже, вивчення інформаційних запитів та характеру інформаційно-споживацької діяльності дає можливість встановити потреби аграрних товаровиробників у інформаційних послугах, за допомогою яких останні можуть заповнити існуючий у них брак інформації. У процесі споживання інформації суб'єкт задовольняє свою інформаційну потребу і використовує отриману інформацію для вирішення професійних завдань. При цьому кожен товаровиробник має власну потребу в інформації, рівень якої залежить від його досвіду, здібностей, уподобань, рівня освіти і т.д., отже, інформаційні запити являють собою вираз суб'єктивних потреб в інформаційних послугах.

Однак існує й об'єктивна потреба в такого роду послугах. Під об'єктивною потребою ми розуміємо ту інформацію, яка дійсно необхідна для вирішення даної конкретної задачі незалежно від індивідуальних характеристик окремого аграрного товаровиробника і суб'єктивних його потреб в інформації.

Визначити об'єктивну потребу в інформаційних послугах можна на підставі ретельного аналізу умов здійснення базової діяльності аграрних товаровиробників. Таким чином, для визначення потреб аграрних товаровиробників необхідно досліджувати як суб'єктивно відчутну недостатність інформації, що виражається в інформаційних запитах і характері інформаційно-споживацької діяльності, так і умови базової діяльності товаровиробників, аналіз яких дозволить встановити і об'єктивну потребу в інформаційно-консультаційних послугах.

Разом з тим всі перераховані вище чинники, у свою чергу, значною мірою залежать від загального рівня соціально-економічного розвитку та сформованої аграрної політики окремих країн і регіонів.

Інформатизація - це об'єктивна закономірність розвитку суспільства, необхідна умова його руху вперед. У той же час успішне вирішення завдань інформатизації, ефективність цього процесу істотно залежать від якості та дієвості науково-методичного супроводу інформатизації, від стану фундаментальних досліджень і науково-технічних розробок, в першу чергу, в сфері обчислювальної техніки, засобів телекомунікацій та інформаційних технологій.

Виходячи з масштабів витрат у світі на інформатизацію, тенденцій розвитку цього процесу в розвинених країнах, з аналогії процесу інформатизації аграрного сектору можна зробити висновок, що в аграрному секторі неминучий перехід до промислової технології проектування, розробки, впровадження та супроводу інформаційних систем, тобто інформатизація аграрного сектору повинна стати основною частиною систем ведення аграрного виробництва і подібно іншим галузям мати своє наукове забезпечення, технічну базу, організаційну структуру і кадри/

На основі відомостей, отриманих в ході опитування фахівців аграрного сектору в різних регіонах, існує ряд причин, які стримують розвиток ефективної інформаційно-консультаційної підтримки аграрних товаровиробників: відсутність єдиної багаторівневої інформаційної бази про наукові розробки та інновації в аграрному виробництві; ринкову інформацію; систематизовану, оперативну інформацію про передовий досвід.

При інформаційному моніторингу використовуються методи аналізу документів, опитування, спостереження, експертних оцінок, експерименту. Матеріали, підготовлювані на основі моніторингу, відносяться до інформаційних документів, сформованих на основі наукового аналізу, узагальнення науково-

технічної інформації та результатів техніко-економічних досліджень. Інформація повинна бути прогностичною, зручною для сприйняття та оцінки, виключати необхідність звернення абонента до першоджерел, в ній повинні переважати економічні, техніко-технологічні та соціальні фактори з обґрунтованим аналізом, техніко-економічними показниками. Підготовлені аналітичні та прогностичні матеріали комплектуються диференційовано відповідно до тематики абонентів і доводяться до всіх учасників інноваційних процесів.

Ефективність інновацій характеризується системою показників, що відображають кінцеві результати реалізації, а також вплив на економіку, організацію та управління виробництвом: нові форми і методи, що дозволяють різко знизити витрати матеріальних, енергетичних і трудових ресурсів, підвищити продуктивність, обсяги виготовленої продукції, прибуток і рентабельність виробництва. Критеріями експертної оцінки ефективності інновацій є науково-технічні, економічні, екологічні та соціальні показники [2, с. 42].

У сучасному інформаційному суспільстві прийняттю управлінських рішень передують цілеспрямований пошук інформації, причому в більшості випадків рішення приймаються на основі інформації, яка поширюється за допомогою відкритих джерел. Мова йде не тільки про разовий моніторинг, моніторинг інформаційного простору виконує функцію супроводу проекту протягом усього циклу, конкуренцію, поставляючи оперативну інформацію, необхідного менеджменту для прийняття коригувальних управлінських рішень.

Відповідно до набутого досвіду можна відзначити високий рівень впровадження моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій і в аграрне виробництво. Накопичений досвід розробки систем моніторингу дозволяє провести їх класифікацію за сферою його застосування, аналізом інформаційних технологій, комп'ютерних систем, надійності та достовірності інформаційних ресурсів, захисту економічної та технологічної інформації тощо.

Далі треба виділити і розглянути основні види моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій в аграрному виробництві, що включають в себе динамічний, порівняльний, комплексний, конкурентний види (табл. 1).

Таблиця 1.

Види моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій в аграрному виробництві

<i>Вид</i>	<i>Характеристика</i>
Динамічний	Дані про динаміку розвитку об'єкта, явища або показника. Такий вид моніторингу використовується для порівняно простих, досліджуваних моніторингом систем
Порівняльний	Кілька підсистем досліджуваної системи вивчаються паралельно, одним методом і в один і той же час. Такий вид моніторингу використовується для визначення величини ефектів, що виникають в підсистемах, і оцінки величини небезпек, диспропорцій у розвитку всієї досліджуваної системи
Комплексний	Підставою для оцінок і висновків моніторинг услужать результати аналогічного обстеження для систем більш високого рівня. Такий спосіб моніторингу дає можливість врахувати більшість причин зміщення отриманих оцінок, що вкрай важливо для досліджуваних систем з високою динамікою розвитку
Конкурентний	Використовується кілька підстав для проведення дослідження

Розглядаючи моніторинг з використанням сучасних інформаційних технологій в аграрному виробництві, треба виділити декілька спільних принципів його проведення (табл. 2).

Таблиця 2.

Принципи проведення моніторингу з використанням сучасних інформаційних технологій в аграрному виробництві

Цілісність	Нерозривність процесу управління: моніторинг, прогноз, планування, управління, рішення
Оперативність	Переробка та подання інформації за результатами моніторингу, швидкість прийняття управлінських рішень на їх основі (особливо в критичних ситуаціях)
Пріоритет управління	Управлінню належить провідна роль
Відповідність	Виражається відповідно цілей моніторингу засобам його реалізації
Науковість	Розгляд моніторинг у як наукового дослідження, яке в повній мірі має задовольняти всім вимогам і обмеженням до проведення наукового дослідження
Прогнозування	Націленість моніторингу на прогноз подальшого розвитку досліджуваної системи. Особливо це важливо у разі критичних ситуацій
Системність	Моніторинг має носити комплексний характер, охоплювати всі підсистеми (об'єкти) досліджуваної системи
Періодичність	Регулярність збору інформації про досліджувану систему. Наведений список не претендує на повноту, однак дозволяє досить повно охарактеризувати моніторинг

Як правило, об'єкт дослідження моніторингу буває (за кількістю вхідних у нього підсистем, об'єктів, процесів і т.д.) дуже великим. Проведення обстеження в такому випадку може бути складним з багатьох причин (тимчасового, фінансового характеру тощо). Виникає необхідність вибору об'єктів дослідження, використання вибірових методів. Такі проблеми досить добре досліджені в статистичній теорії. Тут об'єкт дослідження називається генеральною сукупністю, а сукупність відібраних для дослідження елементів - вибірковою сукупністю. Серед застосовуваних видів та методів вибірки відзначимо наступні: випадкового відбору; механічної вибірки; метод групової вибірки.

У ході проведення етапу збору інформації для моніторингу можуть застосовуватися різні методи (опитування, спостереження, аналізу документів, експертних оцінок, експерименту). Кожен з них має свої особливості і пред'являє певні вимоги. Коротко розглянемо дані методи.

Найважливішим методологічним питанням для подальшого після проведення моніторингу етапу аналізу, оцінки та прогнозу досліджуваної моніторингом системи є вибір показників, за допомогою яких будуть оцінюватися процеси розвитку досліджуваної системи, ефективності та результативності її функціонування тощо. Серед найбільш популярних показників в дослідженнях використовуються так звані індикатори - доступні спостереженню і виміру характеристики досліджуваної системи, за значенням яких можна судити про стан, зміни і поведінку досліджуваної системи.

Формування системи індикаторів дозволяє відповісти на питання, як і в якій формі треба підійти до збору інформації про досліджувану моніторингом систему. Наприклад, індикатори дозволяють правильно сформулювати питання для анкети респондента та визначити структуру відповідей на них.

Моніторинг інформаційних потреб аграрних фахівців, встановлення з ними зворотного зв'язку дозволяє впорядкувати функціонування єдиної інформаційно-аналітичної системи про інновації та передовий виробничий досвід в сфері використання техніки в аграрному секторі. Працівники аграрного сектору та сфери управління можуть отримати необхідну інформацію з питань аграрного виробництва [3, с. 194].

Можна виділити основні цілі надання інформаційних послуг в аграрній сфері: створення єдиних наукових основ формування інформаційних ресурсів; формування наукових принципів інформаційного забезпечення сфер управління, науки, та виробництва; надання допомоги аграрним товаровиробникам, суб'єктам інженерно-технічної системи аграрного сектору в створенні їх матеріально-технічної бази, інтенсифікації її використання; сприяння інноваційному розвитку в аграрному секторі і переробних галузях промисловості; впровадження прогресивних технологій.

На підставі цього ми вважаємо, що основними чинниками формування потреб аграрних товаровиробників в інформаційних послугах є: існуючий у суб'єктах рівень професійних знань та навичок, таких як освіта, досвід роботи, вік, здібності, переваги, професійні обов'язки і т.д.; умови здійснення базової діяльності, а саме: рівень розвитку та ефективності аграрного виробництва, ступінь його спеціалізації і концентрації, розміри аграрного виробництва організації, в якій працює окремих суб'єкт, характер продукції, виготовленої товаровиробником і т.д.

IV. Висновки

В даний час, на нашу думку, реалізації потребує система моніторингу інформаційних потреб інноваційного розвитку аграрного сектору, пропозиції щодо технічного та програмного забезпечення інформатизації, освоєнню нових інформаційних технологій, кадрового забезпечення та міжнародного співробітництва. Система повинна передбачати розробку та освоєння нових технологій в аграрному секторі і включати в себе: підготовку аналітичних матеріалів для сфери управління та науки, підготовку інформаційних видань, інформаційне забезпечення інноваційних програм; використання засобів масової інформації, виставок, конференцій і нарад.

На основі аналізу вищевикладеного, для виявлення інформаційних потреб з метою вдосконалення заходів управління інформаційними послугами в аграрній сфері можна рекомендувати такі інструменти як збір даних (за видами організацій і підприємств, тематиці, видам науково-інформаційної продукції та ін.) за допомогою спеціальних анкетних опитувань споживачів інформації, аналізу виставок, семінарів, конференцій, періодики, Інтернет-ресурсів та ін.; накопичення та обробка даних з використанням програмного комплексу.

Література.

1. Закон України "Про основні засади розбудови інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
2. Замрига А.В. Інноваційна діяльність, як фактор конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору / А. В. Замрига // Європейські перспективи. - 2014. - № 3. - С. 41-44.
3. Ільчук О.М. Наукові засади державного регулювання аграрної сфери в умовах підвищених ризиків / О.М. Ільчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. - 2013. - Вип. 181(4). - С. 193-199.

References.

1. Law of Ukraine “About the main principles of development of information society in Ukraine for 2007-2015”, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (Accessed 26 September 2015).
2. Zamruga, A.V. (2014), “Innovative activity as a factor in the competitiveness of the agricultural sector”, *Evropeyski perspektivi*, vol. 3, pp. 41-44.
3. Ilchuk, O.M. (2013) “Scientific bases of state regulation of the agrarian sector in the conditions of high risks”, *Naukoviy visnik Natsionalnogo universitetu bioresursiv i prirodo koristuvannya Ukraini. Ser. : Ekonomika, agrarniy menedzhment, biznes*, vol. 181(4), pp. 193-199.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2015 р.